

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS
ĮGALIOJINIS UŽSIENIO
REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2023 06 28
JOIN(2023) 19 final

BENDRAS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**Naujas požiūris į klimato ir saugumo sąsają.
Klimato kaitos ir aplinkos būklės poveikio taikai, saugumui ir gynybai mažinimas**

IVADAS

Dėl klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo kyla vis didesnis pavojus tarptautinei taikai ir saugumui. Ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai, kylanti temperatūra ir jūros lygis, dykumėjimas, vandens trūkumas, grėsmė biologinei įvairovei, aplinkos tarša ir užteršimas bei pragyvenimo šaltinių praradimas kelia grėsmę žmonijos sveikatai ir gerovei, taip pat dėl jų gali atsirasti sąlygos didesniai migrantų judėjimui ir priverstiniam perkėlimui, pandemijoms, socialiniams neramumams, nestabilumui ir nesaugumui. 12-oje iš 20 šalių, kurios yra labiausiai pažeidžiamos ir mažiausiai pasirengusios klimato kaitai, 2020 m. kilo konfliktai¹.

Nuo 2008 m. ES pirmąją sprendžiant klimato kaitos, kaip grėsmę didinančio veiksnio, problema², o nuo 2020 m. – kurdama sąsajas ES krizių valdymo ir Europos gynybos srityse³. Tačiau dėl poreikio diskusijų metu atsižvelgti į aplinkos būklės blogėjimo poveikį, taip pat į dabartines realijas ir ateities prognozes, susijusias su klimato kaitos mastu ir aplinkos būklės blogėjimo poveikiu, stiprėjant strateginei konkurencijai ir didėjant sudėtingoms grėsmėms saugumui, reikia naujos klimato ir saugumo sąsajos perspektyvos. Šiame dokumente vartojamas terminas „klimato ir saugumo sąsaja“ yra susijęs ir su klimato kaitos, ir su aplinkos būklės blogėjimo, įskaitant biologinės įvairovės nykimą ir taršą, poveikiu taikai, saugumui ir gynybai.

- Klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas yra iš esmės tarpusavyje susijusios problemos, kurios dar labiau paaštrina viena kitą ir jau daro poveikį apsirūpinimo maistu saugumui, dėl jų mažėja pagrindinių kultūrų, kaip antai kukurūzų, ryžių ir kviečių, derlius ir didėja rizika, kad tuo pačiu metu derliaus gali nebūti pagrindinėse šalyse gamintojose. Be to, dėl netvarios maisto gamybos taip pat dar labiau blogėja aplinkos būklė ir didėja vandens trūkumas. Apskaičiuota, kad iki 2050 m. daugiau kaip milijardas žmonių neturės pakankamai galimybių gauti vandens, dirvožemio degradacija gali padidėti iki 90 proc., o maisto poreikis – 60 proc.⁴
- Su klimatu ir aplinka susijusio nestabilumo ir išteklių trūkumo aplinkybėmis gali aktyviai naudotis ginkluotos grupuotės ir organizuotos nusikalstamos grupės, korumpuoti ar autoritariniai režimai ir kitos šalys, be kita ko, vykdydamos nusikaltimus aplinkai. Pastarasis jau yra ketvirtas pagal dydį ir vis didėjantis pasaulinio masto nusikalstamumo sektorius, dėl kurio dar labiau padidėjo aplinkos krizė, be kita ko, susijusi su netvarių gamtos išteklių naudojimu⁵.

---

¹ 2021 m. gegužės mėn. Jungtinių Tautų klimato saugumo mechanizmo pažangos ataskaita. Taip pat žr. 1 priedą.

² KLIMATO KAITA IR TARPTAUTINIS SAUGUMAS. Vyriausiojo įgaliotinio ir Europos Komisijos parengtas dokumentas Europos Vadovų Tarybai (S113/08, 2008 m. kovo 14 d.).

³ Visų pirma įgyvendinant klimato kaitos ir gynybos veiksmų gaires (2020 m. lapkričio 9 d. dok. Nr. 12741/20) ir integruoto požiūrio į klimato kaitą ir saugumą koncepciją (2021 m. spalio 5 d. dok. Nr. 12537/21). Bendroje pažangos ataskaitoje išdėstyta šių veiksmų įgyvendinimo pažanga (2022 m. lapkričio 16 d. dok. Nr. WK 15770/2022 INIT).

⁴ Žr.: 2022 m. SIPRI parengtą dokumentą „[Environment of Risk: Security in a New Era of Risk](#)“ ir [Pasaulio banko 2021 m. „Groundswell“ ataskaitą](#).

⁵ Žr.: Eurojustas. [Eurojusto nusikaltimų aplinkai bylų ataskaitos santrauka](#) (2021 m.).

- Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro vertinimu, nuo 2008 m. dėl meteorologinių reiškinių, kaip antai potvynių ir karščio bangų, per metus buvo priverstinai perkelta 21,5 mln. žmonių. Manoma, kad šis skaičius ateinančiais dešimtmečiais didės⁶, o tai dar labiau paaštrins demografinius pokyčius ir kels įtampą miestuose bei miesto vietovėse, kuriuose gali išaugti būsto, maisto, energijos ir darbo vietų poreikis, ir taip dar labiau didės klimato kaitos socialinis poveikis. Be to, dėl gaivalinių nelaimių arba ekstremalių meteorologinių sąlygų taip pat gali būti daroma fizinė žala ypatingos svarbos infrastruktūros objektams ir taip sutrikdomos galimybės gauti esmines ir skubios pagalbos tarnybų paslaugas bei jų srautai. Be to, kyla pavojus, kad į nelaimę patekusiomis pažeidžiamomis gyventojų grupėmis susidomės neteisėtai žmones gabenančios ir kitos organizuotos nusikalstamos organizacijos, o ginkluotos grupuotės, verbuodamos vaikus karius ir kovotojus, gali išnaudoti ir jau išnaudoja didesnę šių grupių pažeidžiamumą.
- Klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas daro įvairaus pobūdžio neigiamą poveikį sveikatai⁷. Jie taip pat turi neigiamą poveikį daugeliui socialinių veiksnių, nuo kurių priklauso gera sveikata, kaip antai pragyvenimo šaltiniams, galimybėms naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir gauti socialinę paramą. Šie veiksniai gali lemti nestabilumą ir kelti grėsmę saugumui.
- Klimato kaita yra didžiausia grėsmė Arkties regionams, kuriuose temperatūra kyla 3–4 kartus greičiau nei vidutiniškai visame pasaulyje. Dėl didėjančio išorės domėjimosi ištekliais Arkties vietovėse, atsiranda vis daugiau daugiaaspekčių socialinių, ekologinių ir ekonominių pasekmių. Dėl tirpstančio Arkties jūrų ledo taip pat atsiveria potencialūs laivybos maršrutai ir atsiranda galimybių pasiekti gamtos išteklius, o dėl to šiame regione gali padidėti su saugumu susijusi įtampa⁸. Klimato kaita daro vis didesnę geopolitinį poveikį pasaulio jūrų sričiai tiek visoje Europoje (pvz., Baltijos ir Juodojoje jūrose), tiek Indijos ir Ramiojo vandenynų regione.
- Neigiamas klimato kaitos poveikis vandenynams apima žuvų išteklių sudėties ir pasiskirstymo pokyčius, kurie gali destabilizuoti žvejybos susitarimus ir padidinti tarptautinių ginčų riziką. Jūros lygio kilimas taip pat kelia pavojų saugumui dėl galimo žmonių priverstinio perkėlimo ir migracijos masto⁹ ir jis taip pat turės įtakos jūrų sienų nustatymui, su kuriuo yra susijusios skirtingos ekonominės teisės, o dėl to gali padidėti nestabilumas ir konfliktų tikimybė.

⁶ Ekonomikos ir taikos institutas apskaičiavo, kad iki 2050 m. pasaulyje dėl klimato kaitos ir gaivalinių nelaimių galėtų būti priverstinai perkelta 1,2 mlrd. žmonių.

⁷ Įskaitant mirtį ir ligas dėl ekstremalių meteorologinių reiškinių, dažniau kylančias pernešėjų, per maistą ir vandenį platinamas bei zoonozines ligas ir virusus, atsirandančius dėl daugiametio įšalo sluoksnio tirpimo.

⁸ Bendras komunikatas „Didesnis ES įsipareigojimas siekti taikaus, tvaraus ir klestinčio Arkties regiono“ (JOIN(2021) 27 *final*, 2021 10 13).

⁹ IPCC, 2019 m. IPCC specialioji ataskaita dėl vandenynų ir kriosferos keičiantis klimatui. Pagal labai didelio išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio scenarijų jūros lygis iki 2050 m. toliau kils iki maždaug 0,3 m, o iki 2100 m. – 2 m; priverstinis perkėlimas iki 2050 m. grės iki 340 mln. žmonių, o iki 2100 m. – 630 mln. žmonių.

- Ištekliai ir technologijos, kurie yra labai svarbūs energetikos pertvarkai ir laipsniškam iškastinio kuro atsisakymui, tapo didėjančios strateginės konkurencijos, kuri dar labiau paspartėjo prasidėjus neišprovokuotai ir nepateisinamai Rusijos karinei agresijai prieš Ukrainą, objektais.
- Valstybių narių saugumo ir gynybos pajėgos susiduria su kintančiomis ir vis sudėtingesnėmis saugumo sąlygomis Europoje ir už jos ribų, įskaitant atšiauresnes klimato sąlygas. Kartu valstybės narės turi mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir priklausomybę nuo iškastinio kuro, nedarydamos poveikio savo veiklos veiksmingumui.

Žalioji energetikos pertvarka yra vienintelis būdas užtikrinti, kad energija visame pasaulyje tuo pačiu metu būtų tvari, prieinama ir įperkama. Kad pertvarka būtų sėkminga, ji turi būti socialiai sąžininga ir teisinga, nė vieno nepaliekant nuošalyje. Tai reiškia, kad turi būti ne tik laipsniškai atsisakoma iškastinio kuro ir pasenusios praktikos, bet ir laipsniškai diegiami žaliosios energijos, naujoviškų technologijų, geresnių rinkų ir žiedinės ekonomikos sprendimai. To siekiant galimos būsimos rizikos ir priklausomybės problemas reikia spręsti jau dabar.

Todėl labai svarbu toliau investuoti į prisitaikymą prie klimato kaitos ir jos švelninimą, taip pat į aplinkos apsaugą ir atkūrimą. Vis dėlto, nors daug nuveikta siekiant paspartinti žaliają pertvarką ir valdyti su ja susijusius iššūkius, didėja nestabilumo, nesaugumo ir net konfliktų rizika. Europos Sąjungoje turėtume pasiruošti didesniai šalutiniam poveikiui. Šis šalutinis poveikis gali būti susijęs su padidėjusiu pagalbos poreikiu, tiekimo grandinių sutrikimais arba žmonėmis, bėgančiais iš nebegyvenamų vietovių arba dėl sunkių nepalankių sąlygų namuose, dėl kurių gali prasidėti gyventojų perkėlimas šalies viduje ir padidėti neteisėta migracija, taip pat su organizuoto nusikalstamumo, teroristų organizacijų ir ginklų platinimo rizika.

Todėl klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikis saugumui ir gynybai tapo aktualesnis, sudėtingesnis ir daugiaaspektis. Šią išvadą taip pat nuolat pabrėžia Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija (IPCC)¹⁰ ir ji minima daugelyje kitų ataskaitų bei tyrimų. Organizacijos partnerės, kaip antai Jungtinės Tautos ir NATO, ir dvišaliai partneriai į šią riziką atsižvelgia planuodami savo politiką. Kaip nurodyta 2023 m. kovo mėn. paskelbtose Tarybos išvadose dėl diplomatijos klimato ir energetikos srityje¹¹, ES turi geriau integruoti ryšius tarp klimato, taikos ir saugumo į ES išorės politiką, įskaitant bendrą saugumo ir gynybos politiką (BSGP) ir tarptautinį bendradarbiavimą bei partnerystes. Tęsiant šį darbą labai svarbus yra valstybių narių vaidmuo.

Labai svarbu apibrėžti ir įgyvendinti šią naują klimato ir saugumo sąsajos perspektyvą, atsižvelgiant į Europos žaliojo kurso¹² išorės aspekte ir ES saugumo ir gynybos strateginiame kelrodyje¹³ nustatytus tikslus. Labai svarbu geriau susieti įvairias politikos kryptis ir užtikrinti, kad išorės veiksmai, politika ir pajėgumai būtų tinkami ateičiai. ES turi užtikrinti aktyvesnę ir

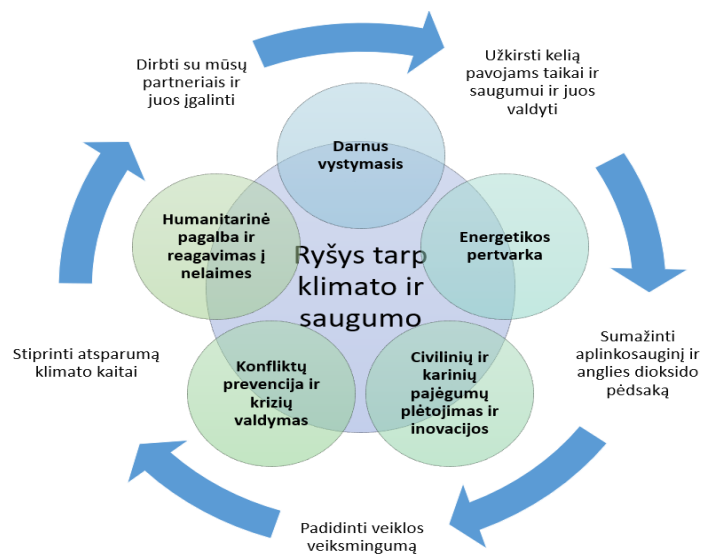
¹⁰ 2021 m. rugpjūčio mėn. IPCC šeštoji vertinimo ataskaita.

¹¹ Dok. Nr. 7248/23, 2023 m. kovo 9 d.

¹² Dok. Nr. COM(2019) 640, 2019 m. gruodžio 11 d.

¹³ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf.

visapusiškesnį atsaką į daugiaspekčius iššūkius. Kadangi tai yra pasaulinio masto uždaviniai, ES sieks toliau glaudžiai bendradarbiauti su tarptautiniais partneriais ir suinteresuotosiomis šalimis, taip skatindama daugiašalius sprendimus.

Šiuo bendru komunikatu nustatoma geresnė sistema ir siūlomos konkrečios priemonės, atitinkančios ES integruotą požiūrį į išorės konfliktus ir krizes¹⁴, siekiant:

- sustiprinti su klimatu ir aplinka susijusį planavimą, sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą, pasitelkiant išsamesnę įrodymais grindžiamą analizę ir prognozavimą;
- ES išorės veiksmais įgyvendinti klimato ir saugumo sąsają, nuo politikos iki įgyvendinimo priemonių;
- sustiprinti prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo priemones, skirtas valstybių narių civiliniams ir kariniams pajėgumams bei susijusiai infrastruktūrai plėtoti, ir
- sustiprinti tarptautines partnerystes ir ES darbą daugiašaliuose forumuose, atsižvelgiant į platesnės aprėpties ES daugiašalę klimato kaitos ir aplinkos darbotvarkę.

1. Įrodymais grindžiama analizė ir prognozavimas kaip priemonės, kuriomis vadovaujantis galima imtis veiksmų. Parama vykdant su klimatu ir aplinka susijusį planavimą, priimant ir įgyvendinant sprendimus

ES atsakas į klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikį saugumui ir toliau bus vykdomas remiantis įrodymais grindžiamomis politikos priemonėmis ir veiksmais, įskaitant naują informaciją ir išvalgų plėtojimą, pabrėžiant patikimos ir prieinamos analizės svarbą visoms susijusioms šalims.

1.1. Su klimatu ir aplinka susijusios saugumo rizikos duomenys ir analizė

ES duomenų iniciatyvos ir analitinės sistemos jau apima keletą su klimatu ir aplinka susijusių veiksmų. Pavyzdžiui, taikant **ankstyvojo perspėjimo ir konfliktų analizės** metodikas daugiausia dėmesio skiriama klimatui, aplinkai ir gamtos ištekliams, todėl prireikus pateikiamos rekomendacijos dėl prevencinių veiksmų, taip pat dėl konfliktams atžvalgių programavimo ir išorės veiksmų. Šis požiūris bus dar labiau sustiprintas atliekant būsimas analizes.

Be to, **bendros ir bendrai atliekamos analizės sklaidos ir prieinamumo** gerinimas yra vienas pagrindinių veiksmų siekiant užtikrinti, kad ją būtų galima visapusiškai išnaudoti ir integruoti. Šių pastangų dalis – didinti informuotumą apie su klimatu ir aplinka susijusią riziką apskritai ir apie analitinius produktus.

Siekdamas pagerinti ES duomenų ir analizės prieinamumą vykdant visus atitinkamus planavimo ir įgyvendinimo procesus, Europos Sąjungos palydovų centras (SATCEN) išnagrinės galimybę sukurti integruotą žinių centrą. **Su klimatu ir aplinka susijusių saugumo duomenų ir analizės centras**, kurį turi sukurti SATCEN, veiks remdamasis esama patirtimi ir iniciatyvomis ir teiks išteklius atliekant su klimatu susijusios saugumo rizikos vertinimus. Komisija taip pat toliau gerins prieigą prie duomenų ir analitikos, susijusių su klimato kaita, aplinkos būklės blogėjimu ir jos poveikiu saugumui ir gynybai, pasitelkdama **esamas platformas, kaip antai portalą „Mokslas už taiką“**¹⁵.

Siekdamos palengvinti klimato ir saugumo sąsajos įtraukimą į diskusijas ir sprendimų priėmimą politiniu ir strateginiu lygmenimis, Komisijos tarnybos ir EIVT pradės kasmet atlikti **išsamią tendencijų analizę**, be kita ko, apimsiančią klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikį konfliktams, priverstiniam perkėlimui ir migrantų judėjimui bei konkurencijai dėl gamtos išteklių. Su klimatu ir aplinka susijusių saugumo duomenų ir analizės centras prisidės atliekant tendencijų analizę, taip pat padės užtikrinti glaudų bendradarbiavimą su įvairiomis tarnybomis, kaip antai Reagavimo į nelaimės koordinavimo centru, bei galimybes naudotis Sąjungos Žemės stebėjimo ir stebėsenos programa „Copernicus“.

Pasaulinis konfliktų rizikos indeksas¹⁶, JRC sukurtas kaip kiekybinis ES ankstyvojo perspėjimo ir konfliktų analizės metodikų elementas, bus išplėstas taip, kad apimtų ne tik

¹⁵ <https://science4peace.jrc.ec.europa.eu/>.

¹⁶ <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/initiatives-services/global-conflict-risk-index#documents/1059/list>.

sausras, bet ir, pavyzdžiui, poveikį, susijusį su padidėjusia migracija ir priverstiniu perkėlimu, ir kad jį naudojant būtų galima nagrinėti netiesioginį klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikį, pavyzdžiui, poveikį tokių prekių kaip maisto, dujų ir naftos kainoms, ir geopolitinius bei su saugumu susijusius mažėjančios priklausomybės nuo iškastinio kuro padarinius.

Be to, siekiant pagerinti ES išankstinio perspėjimo ir prognozių pajėgumus, bus sukurtas dinamiškas, **trumpalaikis ir subnacionalinis konfliktų rizikos modelis**, kurį kuriant ypatingas dėmesys bus skiriamas su aplinka ir klimatu susijusiems kintamiesiems rodikliams.

Kiti su klimatu ir aplinka susijusios rizikos duomenų ir analizės ES iniciatyvų pavyzdžiai

- Teikiant „Copernicus“ ekstremaliųjų situacijų valdymo paslaugą remiami išankstinio perspėjimo apie sausros¹⁷, gamtos gaisrų ir potvynių riziką¹⁸ pajėgumai, o naudojantis „Copernicus“ žemės paviršiaus stebėsenos paslauga¹⁹ gaunama geoerdvinė informacija apie žemės dangą ir jos pokyčius, žemės naudojimą, augalijos būklę, vandens ciklą ir Žemės paviršiaus energijos kintamuosius rodiklius²⁰.
- **INFORM**, Europos daugiašalis suinteresuotųjų subjektų forumas analizės, susijusios su humanitarinėmis krizėmis ir nelaimėmis, klausimais. INFORM klimato kaitos rizikos indekse²¹ (paskelbtame 2022 m. lapkričio mėn.) pateikiami kiekybiniai klimato kaitos poveikio ateities humanitarinių krizių rizikai įverčiai.
- **Europos jūrų stebėjimo ir duomenų tinklas (EMODnet)**²² apima daugiau kaip 120 organizacijų, kurios bendradarbiauja siekdamos stebėti jūras ir tvarkyti duomenis pagal tarptautinius standartus, kad galėtų teikti sąveikius duomenų sluoksnius ir duomenų produktus.
- Manoma, kad įgyvendinus **iniciatyvą „Tikslas – Žemė“**²³, kuria siekiama viso pasaulio mastu sukurti labai tikslų skaitmeninį Žemės modelį, bus parengtos gamtos reiškinių ir ekstremalių meteorologinių reiškinių prognozavimo ir modeliavimo priemonės.

Glaudžiai bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, šalimis partnerėmis, įskaitant jų išankstinio perspėjimo sistemas ir vietas žinių centrus, ir tarptautinėmis organizacijomis bus galima geriau suprasti klimato ir saugumo sąsają.²⁴ ES taip pat skatina plėtoti analitinius pajėgumus kituose regionuose, kad juose būtų galima prognozuoti ir greitai reaguoti į atsirandančią ir kintančią riziką, susijusią su klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimu. Pavyzdžiui, būdama Tarpvyriausybinės Žemės stebėjimo grupės narė, ES remia **pasaulines**

¹⁷ <https://edo.jrc.ec.europa.eu/edov2/php/index.php?id=1000>.

¹⁸ <https://www.efas.eu/en>.

¹⁹ <https://land.copernicus.eu/>.

²⁰ Be to, teikiant programos „Copernicus“ saugumo paslaugas klimato saugumą siekiama užtikrinti pasitelkiant naujus geoerdvinius produktus, o naudojantis „Copernicus“ klimato kaitos paslauga galima gauti informaciją ir priemones, padedančias švelninti klimato kaitą ir prie jos prisitaikyti.

²¹ <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Climate-Change/Methodology>.

²² <https://emodnet.ec.europa.eu/en>.

²³ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/lt/policies/destination-earth>.

²⁴ Geras tokio bendradarbiavimo pavyzdys – kasmet regioniniu lygmeniu numatomi dialogai duomenų klausimais, vykdomi įgyvendinant ES ir Jungtinių Tautų aplinkos programos partnerystę klimato, aplinkos ir saugumo srityse.

įrodymais grindžiamų sprendimų, susijusių su klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimu, **priėmimo iniciatyvas**, o pasitelkdama Pasaulinį kovos su maisto krizėmis tinklą – **įrodymais grindžiamą pasaulinio apsirūpinimo maistu saugumo analizę**.

1.2. Su gynyba susijusių duomenų rinkimas ir analizė

Europos gynybos agentūra (EGA) jau yra įpareigojusi valstybes nares rinkti duomenis apie jų ginkluotųjų pajėgų suvartojamos energijos kieki ir išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kieki²⁵ ir šiuo metu rengia struktūrizuotą valstybių narių energijos gynybos srityje duomenų rinkimo ir stebėsenos metodiką – **Energijos gynybos srityje duomenų rinkimo priemonių rinkinį**. Kartu su Komisija EGA taip pat vykdo energijos gynybos srityje infrastruktūros atsparumo studijas ir mokslinius tyrimus²⁶. Toks duomenų rinkimas ir analizė yra būtini siekiant pagerinti su klimatu susijusių valstybių narių gynybos planavimą ir investavimo sprendimus.

1.3. Mokslinių tyrimų ir inovacijų poveikis

Tiek saugumo, tiek gynybos tikslais su klimatu ir aplinka susijusios rizikos moksliniai tyrimai ir studijos yra labai svarbūs formuojant, planuojant ir įgyvendinant politikos priemones.

Mokslinių tyrimų projektai, susiję su klimato ir saugumo sąsaja

ES mokslinių tyrimų ir inovacijų bendrosios programos, kaip antai „**Horizontas 2020**“ (2014–2020 m.) ir šiuo metu vykdoma programa „**Europos horizontas**“ (2021–2027 m.), yra svarbios siekiant panaikinti žinių apie klimato kaitą ir aplinkos būklės blogėjimą spragas ir jomis vadovaujamosi rengiant veiksmingus politinius sprendimus, grindžiamus patikimiausiais turimais moksliniais įrodymais²⁷. Su klimatu susijusiai veiklai finansuoti iš viso numatoma skirti 35 proc. programos „Europos horizontas“ lėšų²⁸. Be to, 7,5 proc. programos „Europos

²⁵ [Įterpti nuorodą į EGA energijos gynybos srityje duomenis].

²⁶ Tavares da Costa, R., Krausmann, E., Hadjisavvas, C., *Impacts of climate change on defence-related critical energy infrastructure*, 2023, doi:10.2760/03454.

²⁷ [Programos „Europos horizontas“ misijos](#)

²⁸ ES finansuojamų projektų, kurie yra labai svarbūs klimato ir saugumo sąsajos požiūriu, pavyzdžiai: [HABITABLE](#) (sąsajos tarp kritinių klimato kaitos, gyvenimo sąlygų ir socialinių pokyčių taškų. Migracijos dėl klimato kaitos scenarijai); [CASCADES](#) (pakopinė su klimatu susijusi rizika. Prisitaikančių ir atsparių Europos visuomenių kūrimas); [RECEIPT](#) (nuotolinis klimato poveikis ir įtaka Europos tvarumui, politikai ir prekybai); [CoCliCo](#) (pagrindinės pakrančių klimato srities paslaugos); [CLIMAAX](#) (su klimatu susijusios rizikos ir pažeidžiamumo vertinimo sistema ir priemonių rinkinys); [ESPREssO](#) (Europos Sąjungos sinergijos nelaimių prevencijos srityje stiprinimo projektas); [CaseXtreme](#) (ekstremalių klimato srities įvykių statistikos pasikeitimai); [MIRACA](#) (įvairių pavojų infrastruktūros rizikos vertinimas prisitaikymo prie klimato kaitos srityje); [ARCOS](#) („Copernicus SEA“ saugumo paslaugos Arkties stebėsenos centras); [CENTAUR](#) (Sustiprintos programos „Copernicus“ išankstinio reagavimo į klimato kaitą ekstremaliųjų situacijų ir saugumo srityse priemonės); [EGSIEM](#) (Europos gravitacijos tarnyba, kurios veikla siekiama pagerinti ekstremaliųjų situacijų valdymą); [GPP](#) („GEOSS platforma plius“); [PLACARD](#) (Prisitaikymo prie klimato kaitos ir rizikos mažinimo platforma); [AD4GD](#) (Visi su žaliuoju kursu susiję duomenys) [BIOSEC](#) (Biologinė įvairovė ir saugumas. Supratimas apie nusikaltimus aplinkai, neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais ir grėsmių finansavimą) ir [ConFooBio](#) (Prieštaravimų, susijusių su kartu kylančiais aprūpinimo maistu ir biologinės įvairovės išsaugojimo klausimais, sprendimas neapibrėžtumo sąlygomis).

horizontas“ lėšų 2024–2025 m. ir 10 proc. nuo 2026 m. numatoma skirti su biologine įvairove susijusiai veiklai finansuoti²⁹. Kiti aktualių mokslinių tyrimų pavyzdžiai – bendrai EGA ir JRC vykdomas mokslinis tyrimas, kuriame vertinamas klimato kaitos poveikis su gynyba susijusiai ypatingos svarbos energetikos infrastruktūrai ir kariniams pajėgumams.

Pagrindiniai ES lygmens veiksmai

- ES palydovų centras kartu su visais atitinkamais subjektais ir iniciatyvomis išnagrinės galimybę savo patalpose įsteigti su klimatu ir aplinka susijusių saugumo duomenų ir analizės centrą, kad būtų pagerinta prieiga prie su klimatu ir saugumu susijusių duomenų bei analitikos tyrimų ir padidintas jų prieinamumas.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos ir EIVT teiks metinę klimato ir saugumo tendencijų analizę, kuri pasitarnautų politinio ir strateginio lygmens diskusijoms ir sprendimų priėmimo procesams.
- Komisija toliau plėtos aktualių ir įrodymais grindžiamų su aplinka ir klimatu susijusių rodiklių įtraukimo į Pasaulinį konfliktų rizikos indeksą iniciatyvą, padėsiančią geriau pagrįsti konfliktų prevencijos prioritetų pasirinkimus.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos, konsultuodamosi su EIVT, parengs dinamišką, trumpalaikį ir subnacionalinio lygmens konfliktų rizikos modelį, pagal kurį, siekiant pagerinti ES išankstinio perspėjimo ir prognozių pajėgumus, bus labiau atsižvelgiama į su aplinka ir klimatu susijusius kintamuosius rodiklius.

2. Klimato ir saugumo sąsajos įgyvendinimas ES išorės veiksmais

Klimato ir saugumo sąsaja turi būti suderintai įgyvendinama visuose ES išorės veiksmuose – nuo politikos formavimo ir sprendimų priėmimo iki jų įgyvendinimo. Įvairios ES iniciatyvos – nuo klimato srities veiksmų ir prisitaikymo iki konfliktų prevencijos, krizių valdymo ir humanitarinių operacijų – yra veiksmingiausios, kai, laikantis **ES integruoto požiūrio**, užtikrinama kuo didesnė sinergija ir papildomumas. Taip pat turi būti siekiama optimizuoti ES ir jos valstybių narių išteklius, be kita ko, skatinant Europos komandos veiksmus³⁰.

Laikydamosi reglamento dėl Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės „Globali Europa“³¹, pagal kurį reikalaujama atlikti šalių ir regionų, atsidūrusių krizinėje, pokrizinėje arba nestabilioje ir pažeidžiamoje padėtyje, konfliktų analizę,

²⁹ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/cluster-6-food-bioeconomy-natural-resources-agriculture-and-environment_en

³⁰ Europos komanda apima Europos Sąjungą, jos valstybes nares, Europos investicijų banką (EIB) ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banką (ERPB).

³¹ 2021 m. birželio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/947, kuriuo nustatoma Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė „Globali Europa“.

atitinkamos Komisijos tarnybos ir EIVT, įskaitant ES delegacijas, stiprins savo atitinkamomis politikos priemonėmis ir veiksmais kuriamų **ryšių tarp klimato ir aplinkos, taikos ir saugumo analizę**, visų pirma tose geografinėse vietovėse, kurios yra pažeidžiamos dėl šio poveikio, kaip antai regioniniu lygmeniu Sahelyje ar Somalio pusiasalyje arba mažose besivystančiose salų valstybėse. Ši analizė padės formuoti požiūrį, kurio turėtų būti laikomasi tokias atvejais ir, kai tinkama, ja bus galima **pagrįsti** programavimą ateityje. Šie duomenys bus įtraukti į gaires ES delegacijoms atliekant Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemones „Globali Europa“ laikotarpio vidurio peržiūrą.

Pripažįstant skirtingą klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikį moterims, vaikams ir pažeidžiamoms grupėms, įgyvendinant klimato ir saugumo sąsają būtina taikyti žmogaus teisėmis grindžiamą požiūrį ir integruoti į lyčių lygybę orientuotą požiūrį bei vaikų apsaugos ir jaunimo aspektus. Tai turi būti daroma taikant aplinkybių įvertinimo, atsakomybės vietos lygmeniu ir žalos nedarymo principus.

2.1. Investicijos į klimato ir aplinkos sritis – tai investicijos į taiką ir saugumą

ES, būdama pasaulio lyderė kovojant su klimato kaita, tarša ir biologinės įvairovės nykimu, pirmąją dedant bendras pastangas didinti kovos su klimato kaita ir biologinės įvairovės finansavimą. Tai padeda didinti mažas pajamas gaunančių ir pažeidžiamų šalių ir bendruomenių atsparumą, taip pat ir apsirūpinimo maistu saugumo srityje, kartu skatinant ilgalaikį tvarų požiūrį į pagrindinių gamtos išteklių valdymą. Šiomis pastangomis plėtojant alternatyvius pragyvenimo šaltinius ir remiant gerą valdymą, orientuojantis į lyčių lygybę, taip pat prisidedama prie konfliktų prevencijos ir taikos užtikrinimo.

Šiuo atžvilgiu svarbus vaidmuo tenka **Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonei „Globali Europa“ (KVTBP „Globali Europa“)**. Pagal šią priemonę numatomas tikslas 30 proc. išlaidų skirti klimato srities veiksmams, daugiausia dėmesio skiriant klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos priemonėms. Prie šios sumos, kaip 2021 m. rugsėjo mėn. pranešė Komisijos Pirmininkė U. von der Leyen, pridedama dar 4 mlrd. EUR. Ši priemonė taip pat padės siekti ES tikslo, kad išlaidos biologinės įvairovės srityje iki 2024 m. siektų 7,5 proc., o 2026 ir 2027 m. – 10 proc. Pirmininkė taip pat pranešė, kad Komisijos biologinės įvairovės srities tarptautinis finansavimas, visų pirma pažeidžiamiausiose šalyse, bus 2021–2027 m. laikotarpiu padvigubintas iki 7 mlrd. EUR.

Naudojant šias lėšas bus sprendžiami kai kurie su klimato kaitos, aplinkos būklės blogėjimo ir nesaugumo sąsaja susiję klausimai ir kartu netiesiogiai padedama valdyti priverstinį perkėlimą ir migraciją dėl klimato kaitos. Panašiai, pasitelkdama KVTBP „Globali Europa“ ir humanitarinės pagalbos biudžetą, ES taip pat finansuoja veiksmus, kuriais padedama užtikrinti geresnį nelaimių rizikos mažinimą, pasirengimą joms ir išankstinius veiksmus. Tokiais veiksmais teigiamai prisidedama prie klimato ir saugumo sąsajos, nes taip didinamas atsparumas. Įgydamos vis daugiau su šia sąsaja susijusių žinių ir patirties, ES ir jos valstybės narės, vadovaudamosi Europos komandos principu, turėtų atitinkamai planuoti savo įsipareigojimus.

Strategija „Global Gateway“, kuri yra aiškus ES pasiūlymas partneriams spręsti opiausius pasaulinius uždavinius, bus prisidedama prie ES pastangų užtikrinti taiką ir stabilumą. Įgyvendinant šią strategiją bus skatinami projektai, kuriais remiamos šalių partnerių pastangos vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir užtikrinti žmogaus socialinę raidą, kartu mažinant pasaulinio masto investicijų atotrūkį.

Pavyzdžiui, įgyvendinant ES ir Afrikos strategijos „Global Gateway“ investicijų rinkinį, sutelkus daugiau kaip 1 mlrd. EUR vertės ES ir ES valstybių narių programas Afrikoje buvo pradėta įgyvendinti Europos komandos iniciatyva dėl prisitaikymo prie klimato kaitos ir atsparumo jai, kuria siekiama padidinti pažeidžiamiausių gyventojų atsparumą klimato kaitos ir gamtinių pavojų rizikai. Vidurinėje Azijoje, skyrus pradinį 700 mln. EUR Europos komandos įnašą, Europos vandens, energetikos ir klimato kaitos komandos iniciatyva prisidedama prie tvaraus vandens ir energijos išteklių valdymo, kartu sprendžiant aplinkos problemas ir kovojant su klimato kaita. Lotynų Amerikoje klimato kaitos ir miškų naikinimo klausimai sprendžiami įgyvendinant Europos komandos iniciatyvas Amazonės baseine, įskaitant Europos komandos iniciatyvą dėl tropinių miškų Brazilijoje, kurios orientacinė suma – 430 mln. EUR.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas bendruomenių lygmens atsparumui ir miestų bei miesto vietovių atsparumui, nes jie dažnai tampa migracijos ir priverstinio perkėlimo centrais. Tai ypač svarbu, kai reikia pasiūlyti atsparius, mažo anglies dioksido pėdsako, įperkamus ir prieinamus būstus, visų pirma pažeidžiamiausiems, nesaugiuose būstuose gyvenantiems asmenims, kurių daugelis yra moterys arba vaikai. Nors šiuo tikslu vykdomi ES finansuojami veiksmai, ES nagrinės, kaip būtų galima dar glaudžiau bendradarbiauti įgyvendinant Pasaulinį merų paktą klimato ir energetikos srityse, kuriuo prisidedama prie visame pasaulyje vykdomų su šia sritimi susijusių kampanijų.

Be to, kartu su ES partneriais Vakarų Balkanams ir rytinėms bei pietinėms kaimyninėms šalims parengti **ekonomikos ir investicijų planai** gali padėti kurti arba išlaikyti stabilumą didinant atsparumą klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikiui ir pašalinti kai kurias pagrindines migracijos ir priverstinio perkėlimo priežastis.

2.2. Klimato ir saugumo sąsajos klausimų sprendimas konfliktų ir krizių metu

Laikydamosi ES integruoto požiūrio, ES turi toliau daryti pažangą sprendama su klimatu ir aplinka susijusių krizių, taikos ir saugumo sąsajų klausimus viso konflikto ciklo metu. Šis uždavinys yra dvejopas: su klimatu ir aplinka susijusios politikos priemonės ir praktika turėtų būti suvokiamos kaip vis labiau atžvalgios konfliktams, o klimato ir aplinkos aspektai turėtų būti toliau integruojami į ES taikos kūrimo, stabilizavimo, krizių valdymo ir atsigavimo po konfliktų veiksmus.

2.2.1. Taikos kūrimas ir stabilizavimas

Dėl nepakankamo gamtos išteklių tvarkymo ir valdymo gali padidėti įtampa tiek šalių viduje, tiek tarp šalių. Šis klausimas visų pirma sprendžiamas įgyvendinant ES taikos kūrimo iniciatyvas esant nestabilioms situacijoms ir pažeidžiamuose regionuose. Pavyzdžiui, **ES**

stabilizavimo veiksmai³² gali padėti sumažinti tam tikrą su klimatu ir aplinka susijusią saugumo riziką, nes jais gali būti sprendžiami su šalies viduje perkeltų asmenų, visų pirma moterų ir mergaičių, taip pat neįgaliųjų, kuriems klimato ir aplinkos aspektai dažnai daro neproporcingai didelį poveikį, ir juos priimančių bendruomenių poreikiais susiję klausimai. Todėl būsimuose ES stabilizavimo vertinimuose, laikantis įtraukaus, lyčiai ir konfliktams atžvalgaus požiūrio, klimato ir aplinkos aspektai bus įtraukiami kartu su kitomis reagavimo priemonėmis.

Galimybė naudotis informacija, susijusia su gamtos išteklių ir kitais aplinkos srities klausimais, taip pat gali būti naudinga bendradarbiaujant ir derinant veiksmus, pavyzdžiui, pasitelkiant įtraukias valdymo struktūras, ir gali tapti **tarpininkavimo ir dialogo**³³ atspirties tašku. Pavyzdžiui, tarpvalstybinis bendradarbiavimas vandens srityje³⁴ gali tapti konfliktų prevenciją ir taikos kūrimą skatinančiu veiksmu. ES toliau investuos į tarpininkų rezervo mokymus, kartu siekdama remti vietos lygmens tarpininkų gebėjimų stiprinimą, kad jie galėtų spręsti su klimato kaitos poveikiu taikai ir saugumui ir aplinkos problemomis susijusius klausimus.

2.2.2. *Humanitarinės operacijos, pasirengimas nelaimėms ir reagavimas į jas*

Klimato ir aplinkos aspektai vis labiau įtraukiami į visas **humanitarinės intervencijos priemones**, taip pripažįstant, koku mastu konfliktai, klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas didina humanitarinius poreikius ir pažeidžiamumą³⁵.

ES humanitarinė pagalba ir Sąjungos civilinės saugos mechanizmas yra pagrindinės ES atsako į ekstremalius meteorologinius reiškinius ir jų humanitarinius padarinius priemonės³⁶. Pasirengimo nelaimėms biudžeto eilutės lėšomis (78 mln. EUR) ES remia tikslines su pasirengimu susijusias intervencines priemones, įskaitant išankstinius veiksmus, kuriais siekiama pasirengti staigiam poveikiui humanitarinei padėčiai ir jį sušvelninti, kol jis nepasiekia visos savo apimties. ES taip pat yra išipareigojusi sumažinti ES finansuojamų humanitarinių operacijų aplinkosauginį pėdsaką ir remia bei skatina savo partnerių pastangas šioje srityje, visų pirma pastangas, susijusias su tvaresnėmis tiekimo grandinėmis.

Tikėtina, kad dėl dažnesnių ir ekstremalių meteorologinių reiškinių valstybių narių saugumo ir gynybos pajėgumai vis dažniau bus naudojami nelaimių valdymo ir humanitarinės pagalbos pastangoms remti tiek ES viduje, tiek už ES išorės sienų. Siekiant užtikrinti laiku ir

³² Žr. ES stabilizavimo koncepciją, dok. Nr. WK 13776/2022 INIT, 2022 m. spalio 12 d.

³³ Kaip pripažinta koncepcijoje ir vėlesnėse Tarybos išvadose dėl ES tarpininkavimo siekiant taikos (2020 m. gruodžio 7 d.) ir EIV tarpininkavimo siekiant taikos gairėse.

³⁴ 2023 m. kovo mėn. JT vandens konferencijoje ES paskelbė Europos komandos iniciatyvą dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo Afrikos vandens išteklių valdymo srityje.

³⁵ ES humanitarinė pagalba ir Sąjungos civilinės saugos mechanizmas (SCSM) yra pagrindinės ES atsako į ekstremalius meteorologinius reiškinius ir jų humanitarinius padarinius priemonės. Dalis ES humanitarinės pagalbos biudžeto (2023 m. – 1,7 mlrd. EUR) skiriama reaguoti į humanitarinius poreikius, atsirandančius dėl klimato kaitos sukeltų nelaimių, kurių dažnumas, trukmė ir mastas didėja dėl klimato kaitos.

³⁶ Dalis ES humanitarinės pagalbos biudžeto (2023 m. – 1,7 mlrd. EUR) skiriama reaguoti į humanitarinius poreikius, atsirandančius dėl klimato kaitos sukeltų nelaimių, kurių dažnumas, trukmė ir mastas didėja dėl klimato kaitos. Europos humanitarinio reagavimo pajėgumai buvo sukurti 2022 m. siekiant padėti ES reaguoti krizių, įskaitant klimato kaitos sukeltas nelaimes, atvejais.

veiksmingai vykdomą ES humanitarinės pagalbos principinį požiūrį atitinkantį atsaką, labai svarbu toliau stiprinti **civilinį ir karinį koordinavimą ir pasirengimą** ES ir nacionaliniu lygmenimis laikantis ES karinių išteklių naudojimo remiant humanitarinę pagalbą ir pagalbą nelaimės atveju sistemos³⁷ ir siekiant šio tikslo reikia toliau spartinti veiksmus.

2.2.3. *Krizių valdymas*

Šalyse, kurios yra ypač pažeidžiamos dėl su klimatu ir aplinka susijusios saugumo rizikos, ES dažnai vykdo 13 civilinių ir 9 karines misijas ir operacijas, atitinkančias **ES bendrą saugumo ir gynybos politiką (BSGP)**. ES palaipsniui integruos klimato ir aplinkos aspektus į savo įgaliojimų planavimo, įgyvendinimo ir peržiūros procedūras ir į juos atsižvelgs. Strateginiame kelrodyje nustatytas visų karinių ir civilinių misijų ir operacijų tikslas – iki 2025 m. turi pradėti dirbti **patarėjas aplinkos apsaugos klausimais** ir turi būti teikiami duomenys apie jų **aplinkosauginį pėdsaką**. Susitarime dėl civilinių **BSGP pajėgumų**³⁸ valstybės narės įsipareigojo integruoti išorės misijų veiklos pastangas, kad būtų galima spręsti su klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimu bei aplinkos išteklių naudojimu susijusias saugumo problemas.

Norint BSGP misijų ir operacijų metu veiksmingai pasiekti šiuos su klimatu susijusius tikslus, kartu su valstybėmis narėmis reikia parengti ir įgyvendinti priemonių rinkinį. Šiuo nauju **BSGP priemonių rinkiniu** bus remiamasi kaip nuosekliu įvairių tarpusavyje susijusių veiksmų pagrindu, užtikrinant, kad ištekliai būtų naudojami kuo efektyviau, kaip nurodyta toliau.

- Atsižvelgiant į BSGP misijų ir operacijų apimtį³⁹ ir galimus būsimus pokyčius, reikės nustatyti skirtingus **patarėjų aplinkosaugos klausimais profilius**, į kuriuos turės būti atsižvelgiama vertinant mokymo ir įdarbinimo poreikius⁴⁰.
- Priimant sprendimus dėl BSGP įgaliojimų turėtų būti atsižvelgiama į **naujus kasmet atliekamos klimato, aplinkos ir saugumo tendencijų analizės duomenis**⁴¹ ir kitus misijų įgaliojimų planavimo ir periodinės peržiūros analitinių duomenų šaltinius, ir kartu turėtų būti skatinama integruoti įgytą patirtį įvairiose darbo srityse. Reikėtų atsižvelgti į toje pačioje srityje veikiančių mūsų partnerių, visų pirma JT, įgytą patirtį⁴², be kita ko, siekiant nustatyti galimas glaudesnio bendradarbiavimo sritis.
- Remiantis bandomųjų projektų metu įgyta patirtimi, vykdant visas misijas ir operacijas bus taikomas **duomenų apie aplinkosauginį pėdsaką teikimo mechanizmas**, kuriuo taip pat bus užtikrinama sinergija su kitomis ES išorės veiksmų, kaip antai humanitarinių įsipareigojimų, sritimis ir keitimasis geriausios praktikos šiose srityse pavyzdžiais. Taip

---

³⁷ Kaip nurodyta [ES veiksmingo civilinio ir karinio koordinavimo remiant humanitarinę pagalbą ir pagalbą nelaimės atveju koncepcijoje](#).

³⁸ ST 9588/2023, 2023 m. gegužės 22 d.

³⁹ BSGP įgaliojimai apima konfliktų prevencijos ir taikos palaikymo, krizių valdymo, bendrų nusiginklavimo operacijų, karinių konsultacijų ir pagalbos užduotis, taip pat humanitarines ir gelbėjimo bei stabilizavimo po konfliktų užduotis.

⁴⁰ Taip pat žr. nuorodą į ES mokymo klimato ir saugumo srityje platformą, kuri šio bendro komunikato 3 skyriuje aprašoma kaip naujas veiksmas.

⁴¹ Žr. šio bendro komunikato 1 skyrių.

⁴² Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų pagalbos misija Somalyje (UNSO) šiuo metu nagrinėja vandens išteklių apsaugos pasitelkiant taikdarius klausimą, siekdama užtikrinti prieigą prie avarinių ir tvarių vandens išteklių ir apsaugoti juos nuo teroristinės grupuotės „Al-Shabaab“ kontrolės.

pat, siekiant optimizuoti klimato srities ir aplinkosauginį veiksmingumą⁴³, turėtų būti nustatyta tinkama sąsaja su Europos taikos priemone.

Galiausiai taip pat gali būti tikslinga apsvarstyti klimato ir aplinkos veiksnių integravimą į scenarijus, kuriais remiamas **ES greitojo dislokavimo pajėgumų** įgyvendinimas.

2.2.4. *Ginkluotų konfliktų poveikis aplinkai ir atsigavimas po konfliktų*

Ginkluotų konfliktų poveikis aplinkai yra vienas pagrindinių klimato ir saugumo sąsajos elementų. Nors tarptautinės humanitarinės teisės (THT) aktuose numatoma gamtinės aplinkos apsauga ginkluotų konfliktų metu, THT dažnai pažeidžiama, o šių pažeidimų žala yra didelė ir ilgalaikė. Pokonfliktinėse situacijose dėl vykdytų sprogdinimų, sausumos minų ir naftos bei dujų nuotėkio itin dažnas yra vandens, dirvožemio ir žemės užteršimas sprogmenų liekanomis, kurio padariniai gali būti ekosistemų sunaikinimas, tarša ir būtinybė tvarkyti atliekas. Be šiuo metu vykdomų ES aplinkos apsaugos, taršos ir atliekų tvarkymo sričių iniciatyvų, įskaitant skatinimą laikytis THT nuostatų, bus svarstoma galimybė imtis papildomų tikslinių veiksmų, susijusių su poveikio aplinkai vertinimais po konfliktų, be kita ko, atsižvelgiant į Europos gynybos žiedinės ekonomikos inkubavimo forumo metu atliktus vertinimus.

ES veiksmų, susijusių su klimato ir saugumo sąsaja įvairiose politikos srityse, pavyzdžiai.

- **Priverstinis perkėlimas ir migracija.** ES sprendžia priverstinio perkėlimo ir migracijos dėl nelaimių, klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo klausimus, visų pirma vykdydama humanitarinius, vystymosi ir taikos palaikymo veiksmus⁴⁴. ES taip pat pradeda vykdyti **naujus visuotinius ES veiksmus kartu su Perkėlimo šalies viduje stebėsenos centru, kuriems įgyvendinti skiriama 8 mln. EUR**, siekdama gilinti žinias apie priežastis, pažeidžiamumą ir riziką, dėl kurių vyksta perkėlimas šalies viduje, ir pagerinti paveiktų šalių partnerių galimybes kovoti su šia rizika.
- **Nusikaltimai aplinkai.** Nusikaltimai aplinkai yra vienas iš dešimties **Europos kovos su nusikalstamumu grėsmėmis daugiadalykės platformos (EMPACT)** prioritetų, kuriais vadovaudamosi ES teisėsaugos institucijos gali bendradarbiauti su atitinkamomis trečiųjų šalių institucijomis operatyvinių veiksmų, skirtų kovoti su nusikaltimais aplinkai, srityje. BSGP misijomis taip pat gali būti prisidedama prie nacionalinių valdžios institucijų kovos su nusikaltimais aplinkai⁴⁵.
- **Jūrų saugumas.** Neseniai atnaujintoje **ES jūrų saugumo strategijoje**⁴⁶ pabrėžiamas didelis klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikis jūros aplinkai ir jūrų saugumui ir siūlomi įvairūs veiksmai. Kitomis darbo kryptimis siekiama sudaryti palankesnes sąlygas

43 Europos taikos priemonės įgyvendinimo taisyklėse klimato srities ir aplinkosauginis veiksmingumas nurodytas kaip vienas iš jos paramos priemonių viešųjų pirkimų procedūrų kriterijų.

44 Taip pat žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą dėl priverstinio perkėlimo ir migracijos, susijusių su nelaimėmis, klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimu.

45 Žr. Minikonceptiją dėl galimos civilinės BSGP paramos kovojant su nusikaltimais aplinkai ir siekiant sumažinti valstybės, kurioje jie vykdomi, vidaus saugumo pajėgų aplinkosauginį pėdsaką (EEAS(2022) 2086, 2022 m. gruodžio mėn.).

46 Dok. Nr. JOIN/2023/8, 2023 m. kovo 10 d.

jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos sambūviui su gynybos operacijomis ir sistemomis⁴⁷.

- **Kosmosas.** Pagal ES kosmoso programą remiama aplinkos apsauga, padedama stebėti ir švelninti klimato kaitos poveikį ir užtikrinamas saugumas ir civilinė sauga visoje Europoje.

Pagrindiniai ES lygmens veiksmai

- Atitinkamos Komisijos tarnybos ir EIVT, įskaitant ES delegacijas, stiprins atitinkamomis politikos priemonėmis ir veiksmais kuriamos klimato ir aplinkos, taikos ir saugumo sąsajos analizę, visų pirma tose geografinėse vietovėse, kurios yra pažeidžiamos dėl šio poveikio, kaip antai regioniniu lygmeniu Sahelyje ar Somalio pusiasalyje arba mažose besivystančiose salų valstybėse.
- EIVT, bendradarbiaudama su atitinkamomis Komisijos tarnybomis, užtikrins, kad per būsimus ES stabilizavimo vertinimus nagrinėjant reagavimo galimybes būtų atsižvelgiama į klimato ir aplinkos aspektus, susijusius su vietos gyventojų pragyvenimo šaltiniais.
- EIVT mokys ES tarpininkų ir kitų ES tarpininkavimo subjektų rezervą ir aprūpins juos priemonėmis, kad jie galėtų spręsti su klimato kaitos poveikiu taikai ir saugumui bei aplinkos problemomis susijusius klausimus.
- Remdamosi ankstesniais veiksmais ir įgyta patirtimi, atitinkamos Komisijos tarnybos ir EIVT, įskaitant Europos Sąjungos karinį štabą, toliau stiprins ir gerins civilinį ir karinį koordinavimą, susijusį su ES humanitarinės pagalbos ir pagalbos nelaimės atveju pastangomis.
- Vyriausiasis įgaliotinis, koordinuodamas veiksmus su valstybėmis narėmis, užtikrins visapusišką naujo BSGP ir klimato srities dokumentų rinkinio įgyvendinimą, be kita ko, užtikrindamas, kad būtų skubiai parengti aiškūs patarėjų aplinkosaugos klausimais profiliai.
- EIVT tinkamai atsižvelgs į klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo aspektus rengdama veiklos scenarijus, taip užtikrindama, kad stiprinant pasirengimą ir sukuriant realistiškas užimtumo sistemas būtų remiamas greitojo dislokavimo pajėgumų įgyvendinimas.
- Atsižvelgdamos į Europos gynybos žiedinės ekonomikos inkubavimo forumo metu atliktus vertinimus, atitinkamos Komisijos tarnybos ir EGA išnagrinės galimybę plėtoti bendradarbiavimo projektus, susijusius su poveikio aplinkai vertinimais ir aplinkos atkūrimu po konfliktų.

⁴⁷ <https://eda.europa.eu/what-we-do/eu-policies/symbiosis>.

3. Tvaraus ir klimato kaitos poveikiui atsparaus Europos saugumo ir gynybos užtikrinimas

Dėl klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo pasikeis metodai, kuriais vadovaudamiesi planuos, investuos ir veiks taikos, saugumo ir gynybos, sričių subjektai. ES turėtų dėti daugiau pastangų, siekdama sudaryti palankesnes sąlygas valstybėms narėms ir padėti joms spręsti didėjančio susijusių uždavinių masto, sudėtingumo ir skubos problemas laikantis Europos žaliojo kurso ir Strateginio kelrodžio tikslų.

3.1. Plėtoti klimato ir aplinkos sričių ekspertines žinias ir didinti informuotumą

Reikia skubiai toliau didinti informuotumą ir ugdyti būtinus specialius įgūdžius, kuriuos pasitelkiant saugumo ir gynybos srityje būtų galima lengviau įgyvendinti prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo priemonės. Tai pasakytina apie visus tiesiogiai susijusius ES subjektus, įskaitant ES delegacijas ir BSGP misijas / operacijas, o nacionaliniu lygmeniu – įvairias ES valstybių narių ministerijas.

Siekiant suburti įvairius mokymo paslaugų teikėjus ir sistemingai atsižvelgti į įvairių besimokančių auditorijų poreikius, Europos saugumo ir gynybos koledže (ESGK) bus sukurta **ES Klimato saugumo ir gynybos sričių mokymo platforma**. Šios platformos tikslas bus plėtoti reikiamas ekspertines žinias ES ir nacionaliniu lygmenimis, įskaitant, pavyzdžiui, aplinkos teisės ir nusikaltimų specialistų, aplinkos inžinierių ir su klimatu susijusios saugumo rizikos analitikų ekspertines žinias. Naudojant šią platformą ES taip pat atsiras galimybė palaipsniui sukurti (sertifikuotų) specialistų rezervą, kurio pajėgumus valstybės narės, be savo nacionalinėse ministerijose vykdomo darbo, galėtų naudoti BSGP misijų / operacijų metu. Sukurta platforma galėtų padėti koordinuoti veiksmus su kitais tarptautiniais subjektais.

ES daugiaaspektės **krizių valdymo pratybos** yra dar viena galimybė didinti informuotumą, išbandyti ir patvirtinti, kaip ES krizių valdymo mechanizmai gali padėti spręsti su klimatu susijusias saugumo problemas. EGA ir atitinkamos Komisijos tarnybos, atlikdamos bendrus šiais klausimais susijusius tyrimus, rengia teorinio modeliavimo pratybas, kurių metu bus nagrinėjama priklausomybė nuo su gynyba susijusios ypatingos svarbos energetikos infrastruktūros, kai dėl hibridinių grėsmių jai kyla pavojus arba ji nustoja veikti.

3.2. Kariniai pajėgumai ir infrastruktūra

Dėl intensyviai energiją vartojančių valstybių narių ginkluotųjų pajėgų⁴⁸, kurios taip pat yra didžiausios ES nemokamos žemės ir infrastruktūros viešojo sektoriaus savininkės, pobūdžio atsiranda galimybių pagerinti šio sektoriaus efektyvumą ir pasiekti, kad jis būtų palankus klimatui ir biologinei įvairovei. **Laikantis nuoseklaus ir pažangaus požiūrio į karinių pajėgų prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo pastangas** turi būti išsaugomas ir, jeigu įmanoma, padidinamas jų veiklos veiksmingumas. Didesnis energijos vartojimo

⁴⁸ <https://eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/2019-06-07-factsheet-energy-defence> (nauji duomenys bus paskelbti artimiausiomis dienomis).

efektyvumas ir tvarumas padeda sumažinti ne tik anglies pėdsaką, bet ir sąnaudas⁴⁹ ir su logistika susijusią naštą, taip pat padidina savarankiškumą operatyviniu požiūriu, taip prisidedant prie didesnio ginkluotųjų pajėgų saugumo ir judėjimo laisvės užtikrinimo. Taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad ginkluotosios pajėgos naudoja specialią įrangą, kurios gyvavimo ciklas paprastai yra labai ilgas, o naujos kartos pajėgumų kūrimas gali užtrukti keletą metų, gal net dešimtmečių.

Klimato kaitos poveikio ir rizikos vertinimo metu surinkta informacija turi būti naudojama vykdant trumpalaikio ir ilgalaikio gynybos ir investicijų planavimo procesus. Pavyzdžiui, ši informacija turi būti naudojama siekiant užtikrinti, kad įranga galėtų veikti sudėtingomis klimato sąlygomis, mokant ginkluotąsias pajėgas dažniau teikti karinę pagalbą civilinėms valdžios institucijoms gaivalinių nelaimių atvejais ir aprūpinant jas reikiamomis priemonėmis arba siekiant padidinti karinių pajėgų naudojamos infrastruktūros atsparumą ir užtikrinti, kad karinius pajėgumus būtų galima patikimai ir tvariai dislokuoti sausumoje, oro erdvėje ir jūrose. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės narės didina savo gynybos biudžetus⁵⁰, tokios priemonės turi būti neatsiejama klimato kaitos poveikiui atsparių ginkluotųjų pajėgų kūrimo dalis. Ne mažiau svarbu yra užtikrinti, kad kitos horizontaliosios politikos priemonės, kaip antai tvaraus finansavimo iniciatyvos, derėtų su Europos Sąjungos pastangomis suteikti Europos gynybos pramonei pakankamas galimybes gauti finansavimą ir investicijas.

Ginkluotosios pajėgos jau daug nuveikė sprendamos šias su klimatu ir energetika susijusias problemas, be kita ko, pasitelkdamos įvairias EGA specialistų sukurtas priemones, kurias iš dalies finansuoja Europos Komisija (žr. toliau pateikiamą langelį). Be to, valstybės narės daugelį šių klausimų šiuo metu sprendžia rengdamos ir įgyvendindamos nacionalines strategijas, skirtas ginkluotosioms pajėgoms parengti klimato kaitai, kaip raginama Strateginiame kelrodyje. Valstybių narių gynybos ministerijų ekspertų **ES klimato ir gynybos tinklas**, kuris EIVT ir EGA iniciatyva buvo sukurtas vykdant tolesnius veiksmus, susijusius su Strateginiu kelrodžiu, tapo naudinga priemone siekiant skatinti bendradarbiavimą, veiksmų koordinavimą ir keitimąsi geriausios praktikos šioje srityje pavyzdžiais⁵¹.

Dėl pagreičio, atsirandančio kuriant šias nacionalines strategijas, labai svarbu iš esmės sustiprinti valstybių narių bendradarbiavimą ES sistemoje. Taip bus galima sumažinti susiskaidymo riziką ir užtikrinti ES ginkluotųjų pajėgų sąveikumą, kartu sukuriant masto ekonomiją. Šiuos tikslus galima pasiekti tik tuomet, kai nacionaliniu ir ES lygmenimis laikomasi gerai suderinto požiūrio į visus valdžios sektorius. Pavyzdžiui, parengus tvarių degalų standartus būtų užtikrinama, kad tokius skirtingų valstybių narių ginkluotųjų pajėgų naudojamus degalus būtų galima pakeisti vienus kitais.

---

⁴⁹ Iš planuojamų paskelbti EGA duomenų matyti, kad 2016–2020 m. laikotarpiu energijos vartojimo efektyvumas padidėjo maždaug 33 proc.

⁵⁰ Taip pat žr. Bendrą komunikatą dėl investicijų gynybos srityje spragų analizės ir tolesnių veiksmų (JOIN(2022) 24 *final*, 2022 05 18).

⁵¹ Tinklas, kuriam bendrai pirmininkauja EIVT ir EGA, parengė ir suderino orientacinį šabloną, kurį valstybės narės gali naudoti rengdamos nacionalines ginkluotųjų pajėgų pasirengimo klimato kaitai strategijas.

Atsižvelgdami į šias aplinkybes Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis išnagrinės galimybes remti valstybes nares tiek atskirai, tiek vykdant spartesnę civilinių ir karinių sektorių bendradarbiavimą ir laikantis Strateginio kelrodžio ir Europos žaliojo kurso tikslų. Šiuo tikslu bus sukurtas naujas **atitinkamų Komisijos tarnybų, EIVT ir EGA paramos klimato kaitos ir gynybos srityje mechanizmas**, skirtas bendradarbiauti su valstybėmis narėmis siekiant nustatyti spragas ir bendradarbiavimo galimybes tokiose srityse kaip įgūdžių ugdymas, dalijimasis moksliniais tyrimais ir darbais arba jų vykdymas, žaliųjų standartų rengimas, duomenų rinkimas, metodikų ar techninių koncepcijų kūrimas, paskatų stiprinimas ir bendradarbiavimo projektų skatinimas. Šiomis aplinkybėmis, laikydamiesi laipsniško požiūrio, Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis, glaudžiai konsultuodamiesi su EGA, apsvarstys galimybę įsteigti specialų ES vadovaujamą klimato kaitos, saugumo ir gynybos kompetencijos centrą siekiant stiprinti valstybių narių ginkluotųjų pajėgų prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo pastangas, be kita ko, atitinkamais atvejais pasitelkiant Europos investicijų banką.

Atitinkamos ES priemonės, politika ir įrankiai, kurie bus naudojami kaip tvirtas tolesnio darbo pagrindas:

- 2021 m. **Europos gynybos fondas (EGF)** pradėjo tris projektus, kurių metu kuriami su gynyba susiję sprendimai, skirti gynybos technologijų ir produktų moksliniams tyrimams ir plėtrai klimato, energijos valdymo ir efektyvumo srityse remti, ir kurių biudžetas siekia 84 mln. EUR.
- **Karinio mobilumo veiksmų plane 2.0**⁵² tvarumas ir energijos vartojimo efektyvumas nurodyti kaip vieni iš pagrindinių būsimos dvejojo naudojimo transporto infrastruktūros ir pajėgumų, įskaitant kuro tiekimo grandinę, skirtą didelio masto karinių pajėgų ir jų įrangos judėjimui, plėtojimo tikslų⁵³.
- Valstybės narės sprendžia gynybos sektoriaus energijos vartojimo efektyvumo, žiediško ir energetinio atsparumo klausimus vykdydamos Komisijos finansuojamą veiklą, kuriai vadovauja Europos gynybos agentūra, įskaitant **Konsultacijų dėl tvarios energijos gynybos ir saugumo sektoriuje forumą (CF SEDSS)**⁵⁴, **Europos gynybos žiedinės ekonomikos inkubavimo forumą (IF CEED)**⁵⁵ ir iniciatyvą „Symbiosis“ (gynybos tikslais naudojama jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energija)⁵⁶. Be to, **EGA Energetikos ir**

⁵² Dok. Nr. JOIN(2022) 48 *final*, 2022 m. lapkričio 10 d.

⁵³ Šis planas atitinka TEN-T politiką, kuria siekiama sumažinti transporto sektoriuje išmetamo anglies dioksido pėdsaką ir klimato kaitos poveikį, o naujajame reglamente dėl alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo nustatomi privalomi elektros energijos įkrovimo ir vandenilio degalų pildymo infrastruktūros diegimo tikslai.

⁵⁴ Tavares da Costa, R., Krausmann, E., Hadjisavvas, C., *Impacts of climate change on defence-related critical energy infrastructure*, 2023, doi:10.2760/03454.

⁵⁵ Komisijos finansuojama iniciatyva, kurią įgyvendina EGA ir kuria siekiama įgyvendinti žiediško principais grindžiamų projektų idėjas tokiose srityse kaip svarbiausių žaliavų, adityviosios gamybos, tekstilės medžiagų, ekologinio projektavimo, žaliojo viešojo pirkimo, SCIP duomenų bazės, sukurtos pagal Atliekų pagrindų direktyvą, duomenų, EMAS naudojimo kariniuose poligonuose ir atsarginių dalių tvarkymo. Speciali projektų grupė sprendžia klausimus, susijusius su atitinkamomis ES gynybos srityje svarbiausiomis žaliavoms, kaip antai titanu, volframu, stibiu, susijusius klausimus, be kita ko, siekdama skatinti jų žiedišumą įvairiose tiekimo grandinės dalyse.

⁵⁶ <https://eda.europa.eu/what-we-do/eu-policies/symbiosis>.

aplinkos pajėgumų technologijų grupė (EnE CapTech) nustato technologijų spragas ir siūlo bendradarbiavimu grindžiamus projektus⁵⁷.

- Su klimato ir aplinkos būklės blogėjimu susiję klausimai sprendžiami įgyvendinant **nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo** (PESCO) iniciatyvos bendradarbiavimo projektus, visų pirma Energijos tiekimo funkcijos⁵⁸ ir sraigtasparnių mokymų aukštos temperatūros ir didelio aukščio sąlygomis projektus.
- JRC pradėjo įgyvendinti projektą, kuriuo siekiama nustatyti, įvertinti ir šalinti su klimatu susijusią riziką ES gynybai, taip pat teikti mokslinę ir techninę paramą valstybėms narėms, kad gynyba taptų atsparesnė klimato kaitai.

Pagrindiniai ES lygmens veiksmai

- Padedant EIVT, atitinkamoms Komisijos tarnyboms, EGA ir SATCEN ESGK sukurs ES mokymų klimato, saugumo ir gynybos klausimais platformą siekdamas užtikrinti, kad ES turėtų reikiamų ekspertinių žinių, be kita ko, gaunamų remiant mūsų partnerius.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos, EIVT ir EGA sukurs paramos klimato kaitos ir gynybos srityse mechanizmą, kurį taikant bus galima dirbti kartu su valstybėmis narėmis siekiant nustatyti spragas ir bendradarbiavimo galimybes ir skatinti konkrečius ginkluotųjų pajėgų prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo veiksmus. Pirmoji nustatytų faktų ataskaita valstybėms narėms bus pateikta antrąjį 2024 m. pusmetį.
- Laikydami laipsniško požiūrio, Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis, konsultuodami su EGA, svarstys galimybę įsteigti specialų ES vadovaujamą Klimato kaitos, saugumo ir gynybos kompetencijos centrą, kuriame būtų teikiama pagalba valstybėms narėms.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos, EIVT ir EGA toliau nagrinės su žaliuoju viešuoju pirkimu gynybos srityje susijusius iššūkius ir galimybes.
- EIVT į 2024 m. ES pratybas „Integrated Resolve“ įtrauks su klimato kaita susijusius aspektus.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos ir EGA atliks tolesnius tyrimus siekdamas padėti sistemingai ir visapusiškai valdyti su klimatu ir aplinka susijusią riziką ES kariniuose objektuose ir kuo labiau mažinti žalą, nuostolius ir sutrikimus, galinčius atsirasti dėl klimato ir meteorologinių pavojų.

⁵⁷ Pavyzdžiui, naują projektą E+ZERO, kuriuo siekiama pasiūlyti ir pademonstruoti greitai dislokuojamą modulinę stovyklą, kurioje užtikrinamas teigiamas energijos balansas, įdiegtos pažangios vandens išteklių valdymo ir valymo technologijos ir neišmetamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos.

⁵⁸ <https://www.pesco.europa.eu/project/energy-operational-function/>.

- Atitinkamos Komisijos tarnybos, EIVT ir EGA toliau bendradarbiaus su valstybėmis narėmis dvejopo naudojimo transporto infrastruktūros ir pajėgumų, įskaitant kuro tiekimo grandines, energetikos pertvarkos srityje vykdydamos tolesnius veiksmus, susijusius su Karinio mobilumo veiksmų planu 2.0.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos ir EGA toliau analizuos persvarstytą su energetika susijusių direktyvų ir peržiūrėtos politikos sistemos poveikį karinei infrastruktūrai, taip pat nagrinės projektų idėjas ir tyrimus, parengtus CF SEDSS metu, pvz., susijusius su energijos vartojimo efektyvumo ir pastatų naudingumo gerinimu gynybos srityje.
- EIVT ir EGA konsultuosis su valstybėmis narėmis dėl Klimato ir gynybos tinklo nuolatinio įsteigimo, kad būtų galima stebėti ir remti nacionalinių strategijų įgyvendinimą ir nagrinėti bendradarbiavimo galimybes.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos, EIVT ir EGA kartu su valstybėmis narėmis toliau skatins laikytis nuoseklaus požiūrio į įvairius klimato ir gynybos srityje vykdomus PESCO ir EGF bendradarbiavimo projektus, kuo geriau išnaudodamos suderintos metinės peržiūros gynybos srityje sistemą naujiems galimiems projektams nustatyti.

4. Tarptautinis bendradarbiavimas

Klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas yra pasaulinio masto problemos, kurioms spręsti reikia nustatyti aktyvią konsoliduotą daugiašalę darbotvarkę. ES toliau stiprins bendradarbiavimą su tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis bei trečiosiomis šalimis tiek politiniu, tiek operatyviniu lygmenimis.

4.1. Plataus užmojo pasaulinės darbotvarkės nustatymas

ES ir toliau nustatys plataus užmojo pasaulinę darbotvarkę, susijusią su klimato ir saugumo sąsaja. Daugelis **ES vadovaujamų arba remiamų iniciatyvų, visų pirma susijusių su vandeniu, vandenynais, apsirūpinimo maistu saugumu, energetikos pertvarka ir žaliavų vertės grandinėmis**, turi tvirtą partnerystės komponentą, kaip antai ES energijos pirkimo platformą⁵⁹, kuri yra labai svarbi klimato ir saugumo sąsajai. Be to, ES skatins tarpvalstybines iniciatyvas, kuriomis būtų siekiama spręsti su klimato ir saugumo sąsaja susijusius klausimus ir stiprinti konfliktams atžvalgius pasaulinio masto veiksmus energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityse⁶⁰.

⁵⁹ ES atvėrė savo ES energijos pirkimo platformą kaimynėms, kurias labiausiai paveikė Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, kad būtų galima kartu spręsti joms susirūpinimą keliančius energetinio saugumo klausimus.

⁶⁰ ES išorės bendradarbiavimo energetikos srityje kintant pasauliui strategija (JOIN(2022) 23), kuri buvo paskelbta 2022 m. gegužės 18 d. kartu su planu „REPowerEU“, siekiama sumažinti bendrą pasaulio energijos poreikį, skatinti tarptautinę atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtrą ir užtikrinti sąžiningą konkurenciją dėl išteklių pasauliniu mastu.

ES vadovaujamų arba remiamų iniciatyvų pavyzdžiai

- **Aprūpinimo vandeniu saugumas ir sausros.** Kartu su partneriais ES skatins visame pasaulyje įgyvendinti integruotą vandens išteklių valdymą, daugiau dėmesio skirti vandens, energijos, maisto ir ekosistemų sąsajai ir stiprinti vandens išteklių valdymą visais lygmenimis⁶¹. ES taip pat skatina aktyvų sausrų valdymą atitinkamuose tarptautiniuose forumuose, pavyzdžiui, JT konvencijoje dėl kovos su dykumėjimu ir Tarptautiniame atsparumo sausroms aljanse.
- **Vandenynų valdymas.** ES ir jos valstybės narės remis visuotinį JT atvirosios jūros sutarties ratifikavimą, įsigaliojimą ir veiksmingą įgyvendinimą siekiant užtikrinti geresnę vandenynų apsaugą.
- **Energetikos pertvarka.** ES ir jos valstybės narės kartu su Didžiojo septyneto partneriais taip pat toliau dalyvaus naujame ilgalaikių partnerystės modelyje, vadinamosiose **Teisingos energetikos pertvarkos partnerystėse** su sparčiai augančiomis besivystančiomis šalimis, teikdamos finansinę paramą, kad tos šalys galėtų pereiti prie švarių energijos išteklių ir plataus užmojo nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų, daugiausia dėmesio skirdamos socialiai teisingai pertvarkai.
- **Svarbiausiosios žaliavos.** Įgyvendindama ES svarbiausiųjų žaliavų dokumentų rinkinio išorės aspektą, ES stiprins savo pasaulinį įsipareigojimą plėtoti ir įvairinti investicijas, gamybą ir prekybą su patikimais partneriais ir įgyvendins naujas diplomatinės iniciatyvas, kaip antai Svarbiausiųjų žaliavų klubo, suburdama išteklius vartojančias ir daug išteklių turinčias šalis, kad būtų skatinamas saugus ir tvarus svarbiausiųjų žaliavų tiekimas. Šios partnerystės padės besiformuojančios rinkos ekonomikos šalims ir besivystančioms šalims kurti tvarias žaliavų vertės grandines, taip pat kurti vietos vertę ir įvairinti savo ekonomiką, kartu laikantis aplinkosaugos ir socialinių standartų.

ES ir jos valstybės narės, būdamos **daugiašalių plėtros bankų ir tarptautinių finansų įstaigų** valdybos narės, toliau skatins ir remis plataus užmojo ir novatoriškus pasiūlymus, kuriais siekiama toliau derinti daugiašalių plėtros bankų ir tarptautinių finansų įstaigų strategijas ir finansavimo srautus su Paryžiaus susitarime nustatytais tikslais ir stiprinti jų gebėjimus spręsti klimato kaitos, biologinės įvairovės nykimo, taršos ir pažeidžiamumo problemas, ir toliau daug dėmesio skiriant skurdo mažinimui. Tokia daugiašalių plėtros bankų ir tarptautinių finansų įstaigų parama taip pat prisidedama prie stabilumo, taikos ir saugumo užtikrinimo.

Atsižvelgiant į sparčiau vykstantį visuotinį atšilimą, daugiau dėmesio skiriama **apgalvotoms didelio masto intervencijoms į gamtines Žemės sistemas** (toliau – geoinžinerija), pvz., saulės spinduliuotės modifikavimui. Tačiau su šiomis technologijomis susijusi rizika, poveikis ir nenumatytos pasekmės yra menkai suprantami, o būtinos taisyklės, procedūros ir institucijos

---

⁶¹ Žr. 2023 m. kovo 23 d. Europos Vadovų Tarybos išvadas: „*Europos Vadovų Taryba palankiai vertina 2023 m. JT konferenciją vandens klausimais ir jos veiksmų vandens srityje darbotvarkę. Ji pripažįsta, kad reikia stiprinti ES ir pasaulinio masto veiksmus vandens srityje, ir pabrėžia strateginio ES požiūrio į aprūpinimą vandeniu svarbą.*“

dar neparengtos⁶². Dėl šių technologijų atsiranda nauja rizika žmonėms ir ekosistemoms, jos taip pat gali padidinti valstybių galios disbalansą, dėl jų gali prasidėti konfliktai ir kyla daugybė etinių, teisinių, valdymo ir politinių klausimų. Vadovaudamasi atsargumo principu, ES remia tarptautines pastangas visapusiškai įvertinti su klimatu susijusių intervencijų riziką ir neapibrėžtumą, įskaitant saulės spinduliuotės modifikavimo technologiją, ir skatins diskusijas dėl galimos tarptautinės jos valdymo sistemos, taip pat ir dėl su moksliniais tyrimais susijusių aspektų.

4.2. Klimato ir saugumo sąsajos klausimų sprendimas kartu su partneriais

ES toliau dėms pastangas visuose atitinkamuose **JT forumuose**, tarp jų JT Saugumo Taryboje ir Taikos stiprinimo su komisijoje, ir pasinaudodama užmegztais dialogais ir bendradarbiaus su įvairiomis **JT agentūromis** klimato ir aplinkos pavojaus taikai ir saugumui klausimais plėtodama dialogus ir partnerystes. Šiomis aplinkybėmis taip pat svarbu įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus (DVT).

2022–2024 m. **EU-JT** strateginės partnerystės taikos operacijų ir krizių valdymo srityje prioritetuose klimato ir saugumo sąsaja jau atsispindi ir yra į juos integruota. ES remia JT pastangas, numatytas naujojoje taikos darbotvarkėje, ir toliau stiprins veiksmingą operatyvinį bendradarbiavimą vietoje, be kita ko, pasitelkdama ES delegacijas ir JT taikos operacijas bei vykdydama ES BSGP misijas ir operacijas. ES ir JT dalyvavimas Somalyje⁶³ yra geras atspirties taškas siekiant glaudesnio bendradarbiavimo, pavyzdžiui, bendro vietos pakrančių apsaugos pareigūnų mokymo srityje. Laipsniškas ES patarėjų aplinkos klausimais dislokavimas visose BSGP misijose ir operacijose sudarys sąlygas plėtoti sinergiją, pavyzdžiui, bendrų vietos pajėgumų stiprinimo pastangų, dalijimosi duomenimis ir aplinkosauginio pėdsako valdymo srityse. ES taip pat gerins keitimąsi informacija su **JT klimato saugumo mechanizmu**, kad būtų aktyviau dalijamasi įgyta patirtimi, derinami veiksmai ir bendradarbiaujama politikos ir programavimo metodų, taip pat mokymų srityse.

ES ir Jungtinių Tautų aplinkos programos (ES ir UNEP) partnerystės klimato kaitos ir saugumo srityje pavyzdys

Pirmajame ES ir UNEP partnerystės klimato kaitos ir saugumo srityje etape buvo sukurtos priemonės ir pajėgumai, skirti gerinti aplinkos ir klimato saugumo analizei ir prevenciniams veiksams siekiant spręsti konfliktų ir pažeidžiamumo rizikos problemas dviejose bandomosiose šalyse – Nepale ir Sudane. Pereinant nuo bandomojo etapo prie plėtos regioniniu lygmeniu, partnerystė bus siekiama šalinti atsirandančią su klimatu ir aplinka susijusią riziką trijuose prioritetiniuose regionuose: Somalio pusiasalyje, Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje (MENA) bei Vakarų Afrikoje ir Sahelyje.

⁶² ES tebėra išsipareigojusi laikytis anksčiau sutartos tarptautinės pozicijos pagal Biologinės įvairovės konvencijos sprendimą X/30.

⁶³ ES Somalyje vykdo karinę mokymo misiją (EUTM Somalia) ir civilinių jūrinių pajėgumų stiprinimo misiją (EUCAP Somalia), o JT vykdo pagalbos misiją (UNSOM).

Spręsdama klimato kaitos, aplinkos būklės blogėjimo ir saugumo problemas ES naudosis visais kanalais ir esamais dialogais **dvišaliu lygmeniu**⁶⁴ ir su **tarptautinėmis organizacijomis**, kaip antai NATO, Afrikos Sąjunga, Pietryčių Azijos valstybių asociacija, Arkties taryba, Lotynų Amerikos ir Karibų valstybių bendrija, Arabų Valstybių Lyga, ESBO, taip pat Didžiuoju septynetu ir Didžiuoju dvidešimtuku.

Afrikos Sąjungos ir ES partnerystės pavyzdys. Inovacijų darbotvarkė

Afrikos Sąjunga ir ES susitarė parengti plataus užmojo darbotvarkę, kuria būtų skatinamas mokslo darbuotojų mokslinis bendradarbiavimas siekiant kartu plėtoti žinias, taip pat dalytis technologijomis ir ekspertinėmis žiniomis⁶⁵. Tai visų pirma yra pajėgų suvienijimas siekiant didinti atsparumą klimato kaitai, švelninti klimato kaitą ir prie jos prisitaikyti, atsižvelgiant į su saugumu susijusį klimato kaitos poveikį.

2023 m. sausio mėn. bendroje deklaracijoje dėl **ES ir NATO bendradarbiavimo**⁶⁶ pabrėžiama, kad reikia kartu spręsti klimato kaitos poveikio saugumui klausimą. Abi organizacijos padarė didelę pažangą remdamos savo narių ginkluotųjų pajėgų prisitaikymą prie klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo neigiamo poveikio ir mažindamos neigiamą poveikį klimato kaitos švelninimo priemonėmis. Todėl reikia glaudžiau koordinuoti veiksmus ir užtikrinti galimybes konkrečiai bendradarbiauti pasirinktose darbo srityse, tokiose kaip duomenų analizė ir ankstyvasis perspėjimas, mokymas ir informuotumo didinimas, atsparumo didinimas ir pajėgumų plėtojimas (be kita ko, energijos vartojimo efektyvumo ir energetikos pertvarkos srityse). Vyriausiasis įgaliotinis ir Komisija konsultuosis su NATO dėl galimybės pradėti ES ir NATO struktūrinį dialogą šiais klausimais. Prireikus bus nagrinėjamos sinergijos su kitais ES ir NATO dialogais susijusiose srityse galimybės, pvz., ES ir NATO struktūriniu dialogu dėl atsparumo ir ES ir NATO darbo grupė ypatingos svarbos infrastruktūros atsparumo klausimais.

ES taip pat sušauks regioninius dialogus klimato, aplinkos ir saugumo klausimais, kad būtų galima **plačiau bendradarbiauti su partneriais** tiek regionuose, kurie yra labai pažeidžiami klimato kaitos požiūriu, tiek regionuose, kuriems šiuo metu gali būti skiriama mažiau dėmesio klimato ir saugumo srityje. Šiais dialogais taip pat bus remiamas įvairių šalių veiklos koordinavimas tiek pačiuose regionuose, tiek tarp jų.

Be ES pastangų spręsti klimato ir saugumo sąsajos klausimą pasitelkiant glaudžias partnerystes daugiašaliu, regioniniu ir dvišaliu lygmenimis, taip pat bus stiprinamas bendradarbiavimas su

⁶⁴ ES rengia dialogus klimato ir aplinkos klausimais ir regioninio bei dvišalio bendradarbiavimo veiklą, įskaitant aukšto lygio dialogus klimato kaitos ir aplinkos klausimais su Kanada, Indija, Japonija, Pietų Korėja, JAV ir kitomis šalimis, ir siekia sudaryti žaliuosius aljansus su partneriais, įrodžiusiais savo įsipareigojimą siekti didžiausio užmojo tikslų. ES taip pat rengia politinius ir saugumo dialogus su dvišaliais partneriais ir į šias diskusijas toliau integruos klimato kaitos ir aplinkos aspektus, remdamasi gerąja tokių dialogų su JAV, Kanada, Jungtine Karalyste ir Ruanda patirtimi.

⁶⁵ https://www.consilium.europa.eu/media/54412/final_declaration-en.pdf.

⁶⁶ <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2023/01/10/eu-nato-joint-declaration-10-january-2023/>.

visa pilietine visuomene, įskaitant vietos subjektus, mokslinių tyrimų įstaigas ir ekspertų grupes.

Pagrindiniai ES lygmens veiksmai

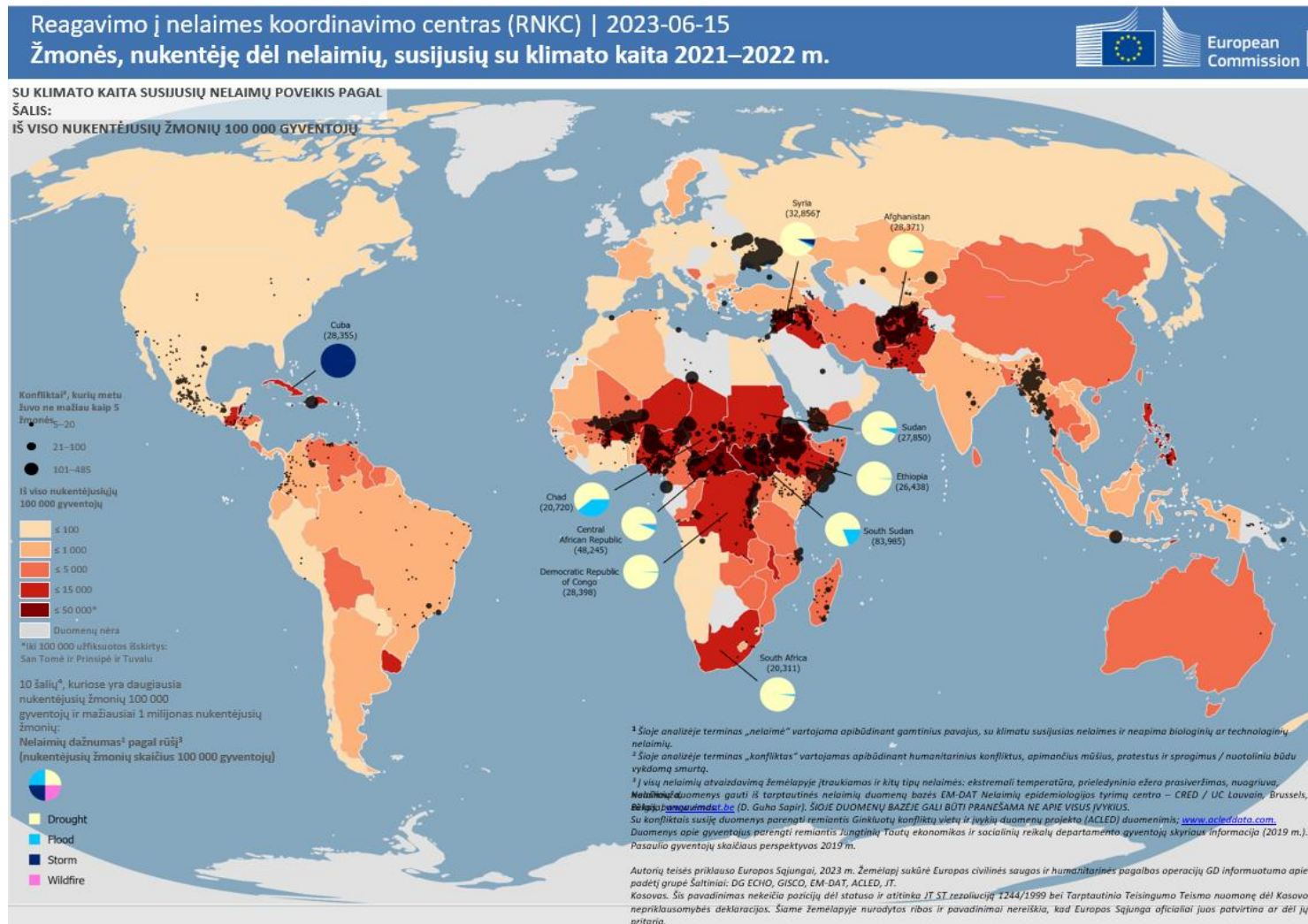
- Vyriausiasis įgaliotinis ir Komisija kartu su ES valstybėmis narėmis ir tarptautiniais partneriais skatins ir remis plataus užmojo ir novatoriškus pasiūlymus, kaip toliau suderinti daugiašalių plėtros bankų ir tarptautinių finansų įstaigų strategijas ir finansavimo srautus su Paryžiaus susitarime nustatytais tikslais.
- Vadovaudamasi atsargumo principu, Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis remis tarptautines pastangas visapusiškai įvertinti su klimatu susijusių intervencijų riziką ir neapibrėžtumą, įskaitant saulės spinduliuotės modifikavimo technologiją, ir skatins diskusijas dėl galimos tarptautinės jos valdymo sistemos, įskaitant su moksliniais tyrimais susijusius aspektus.
- EIVT sieks glaudesnio ES ir JT ekspertų bendradarbiavimo vietoje, siekdama sukurti didesnę jų atitinkamos veiklos sinergiją ir toliau nagrinėti bendras iniciatyvas, pvz., mokymo ir pajėgumų plėtojimo srityse.
- EIVT ir atitinkamos Komisijos tarnybos toliau integruos klimato kaitos ir aplinkos aspektus į dialogus su dvišaliais partneriais ir regioninėmis organizacijomis bei, kai bus aktualu, įvairiomis pilietinės visuomenės organizacijomis.
- Vyriausiasis įgaliotinis ir Komisija konsultuosis su NATO dėl struktūrinio dialogo užmezgimo siekiant aptarti įvairias sąsajas, susijusias su klimato kaita, aplinkos būklės blogėjimu, saugumu ir gynyba, sieks nagrinėti abiejų organizacijų sinergijos galimybes ir nustatyti bendradarbiavimo bendro intereso srityse galimybes. Tai turėtų būti daroma pagal numatomą išsamų ES ir NATO bendradarbiavimo įgyvendinimo dokumentą.
- EIVT ir atitinkamos Komisijos tarnybos išnagrinės galimybę su NATO Klimato kaitos ir saugumo kompetencijos centru keistis įgytos patirties ir geriausios praktikos pavyzdžiais.
- Atitinkamos Komisijos tarnybos ir EIVT surengs dialogus dėl klimato, aplinkos ir saugumo prioritetiniuose susirūpinimą keliančiuose regionuose siekdamos paremti diskusijų apie konkrečias problemas erdvių kūrimą ir skatinti bendradarbiavimą.

5. Tolesni veiksmai

Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis prašo Europos Parlamento ir Tarybos palankiai įvertinti šį bendrą komunikatą ir pritarti naujajai klimato ir saugumo sąsajos perspektyvai. Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis teiks pranešimus apie valstybių narių pažangą, daromą įgyvendinant šį bendrą komunikatą.

1 priedas

Šaltinis: <https://ercportal.jrc.ec.europa.eu/ECHO-Products/Maps#/maps/4526>